

KARADENİZ EREĞLİSİ-ALAPLI - KIZILTEPE-ALACAAĞZI BÖLGESİ JEOLJİSİ

Doç. Dr. Melih TOKAY

BU etüt, M. T. A. Enstitüsü Karbonifer Servisi programı çerçevesi dahilinde 1947-48 senelerinde yaptığımız saha ve laboratuvar araştırmalarının bir hülâsasıdır. Tetkik edilen bölgenin yüzölçümü 880 km² olup Türkiye 1/100.000 lik Topografya hartasının 22/2 ve 22/4 paftalarına isabet eder. Löveler, sahanın kuzey yarısında 1/10.000, güney yarısında ise 1/100.000 lik hartalar esas tutularak yapılmıştır.

Stratıgrafi : Bölgede Paleozoik, Mesozoik ve Tersyere ait tabakaların mevcudiyeti tespit edilmektedir. Mostra veren Paleozoyik tabakalar Üst Silür, Alt Devon ve prodüktif Karbonifer (Namurien ve Alt Westfalien) e aittirler. Orta ve Üst Devon ile Tournaisien ve Vizeen'e ait tabakalar genç bir örtü serisi tarafından kaplanmış bulduğundan mostra vermezler. Mesozoik tabakalar Barremien veya daha eski bir Kretase kaide konglomerası ile başlar. Permien, Trias ve Jürasik müddetince bölge su üstünde kaldığından bu zamanlara ait denizel rüsüp yoktur. Kretasede Barremien veya biraz daha eski bir Alt masif Kalker, Alt Apsiene ait kalkerlerle arakatgılanmış önemsiz kalınlıklarda İncüvez marnları, Üst Apsiene ait Üst masif Kalker ve Velibey greleri, Glokonili greli Albien Kalkerleri, Albien ve Senomaniene ait Mavi Marnlar ve Üst Senomaniene ait bir Wildfliş seviyesi Alt Kretase'yi temsil etmektedir.

Üst Kretase'deki tevali lokal olarak isimlendirdiğimiz şu taksimatı gösterir: 1 - Altseri, 2 - Aglomeralar, 3 - İkse tabakaları, 4 - Andezit, Bazaltlar, 5 - Liman tüfleri, 6 - Kale tabakaları, 7 - Sarıkorkmaz serisi, 8 - Alaplı tabakaları kaidesi, 9 - Alaplı marnokalkerleri; ve nihayet bu tabakaların üzerinde muhtemelen Danien yaşlı bir formasyon. Ypresien katı ayrılabilmiş olan Paleosen fliş fasiyesindedir.

Tektonik: Paleozoik ve genç örtü birbirinden ayrı şekilde kıvrılmışlardır. Paleozoik S den N ye doğru: *Güney Antiklinali, Güney Senklinali, Ilıksu Antiklinali ve Alacaağzı senklinali* olarak isimlendirdiğimiz kıvrımları göstermektedir.

Erozyonla aşınmış bu Paleozoik temel üzerine gelen Kretase ve Paleosen ise N den S e doğru şu kıvrımları arzeder: *Kandilli Antiklinali, Ereğli Senklinali, Göktepe Antiklinali, Alaplı - Başören Senklinali ve Kızıltepe Antiklinali.*

Karbonifer ve Alt Kretase Kuzeyde sahilde bulunur. Bölgenin esaslı fayları bu mıntakada olup bunlar arzanî, tulanî veya obliktirler.

Güneyde ters böğrü tamamen yokolmamış *Yukarı Alaplı Çayı Hattı* tespit edilmiştir, bu hat mıntıkada hâlen müşahede edilebilen en önemli şaryaja tekabül eder. Bölgenin tektonik stili

dip kıvrımları üzerindeki örtü tabakalarının umumiyetle pek kuvvetli olmayan kıvrımlarla iltivalanmış oldukları şeklinde hülâsa edilebilir. Alpin hareket NW yönüne doğrudur.

Genel düşünceler: Üst Silüre ait Kuarsit Serisiyle, İstanbul Pendik serisindeki Pendik Fasiyesinin muadili olan Alt Devon tabakaları Ereğli güneyinde ve Kızıltepe silsilesinin N eteklerinde tespit edilmiştir. Alt Devona ait *Orthoceras*'lı siyah mavi Seçköy kalkerleri, Anadolu'da hâlen tespit edilmiş en eski *Radiolaria*'lı teşekküllerden biridir.

Kretase transgresyonu *bu bölgede* N den gelmiştir. Regresyonlardan sarfınazar, Alt Kretase denizleri takriben Belendağ Kırığı hizasına, Turonien Ereğli güneyindeki Abdal Tepesi -Göktepe köyü yakınlarına erişebilmiş, Göktepe ve Kızıltepenin o zaman teşkil ettikleri kara parçasını (ada) aşamamıştı. Deniz, ancak en Üst Kampaniende bu kara üzerine yayılmış ve transgresyon Maestrichtien ve Ypresien'de en yaygın hâlini kespmiştir.

Bölgemiz Kretasede Akdeniz ve Rusya faunalarının müşahede edildiği bir yerde bulunmaktadır.

Kretase aynı zamanda denizaltı kaymalarına sahne olmuştur. Barremienden başlayıp Alt Kampaniye kadar devam etmiş olan bu olayların paroksisması Üst Senomaniende vukubulmuştur. Bu paroksizma esnasında bir sahil yarığı olan *Belendağ Kırığı* açılmış, bu ve buna mümasil kırıklar vasıtasıyla, müteakiben, Üst Kretasede görülen indifaî sahreleri husule getirecek erimiş maddeler yeryüzüne çıkmıştır. Esas Ağlomera ve andezitlerin yaşı Üst Koniasien - Alt Santoniendir. Bunlar dioritik - gabbroik bir anamagmadan gelmişlerdir. Mücavir bölgelerde, Paleosende de ekzotik bloklar müşahede edilmiştir (Eğerci, Devrek). İndifalar ekseriya denizaltında vukubulmuş olup yer yer tipik pillow lavalara müşahede etmek, kabildir.

Kesitlerden de görülebileceği gibi, fikrimizce, prodüktif Karbonifer Ereğli bölgesinde, takriben Güllüç mansabı arz dairesinin yakın güneyinde kalan kısımlarda teşekkül etmemiştir. Bu bölgenin hemen güneyinde kömür araştırmaları yapılmasının lüzumsuz görülmesine mukabil, Kandilli bölgesinin istikbaldeki rezervlerini teşkil edecek olan *Güney Senklinali'nin* yaygınlığı ve erozyona uğramamış damarların jeofizik metodlar ve sondajla tahkikinin önemi aşikâr olmaktadır. Jeofizik usullerle Kretase altında bulunması muhtemel Karboniferin mevcudiyeti Ereğli civarından başlamak şartıyla ortaya konabildiği takdirde, bu teşekkülât Doğu veya Kuzey Doğuya doğru takip edilmeli, erişilir derinlikler bahis konusu olduğu hallerde durum sondajlarla kontrol ve teyit edilmelidir.

Tatbik edilecek jeofizik usullerinden bir netice alınamadığı takdirde ilk sondajın, bazı ihtiyatî kayıtlarla birlikte Ereğlinin kuşuçuşu takriben 6 km. doğusunda, Devreğe giden şosenin kuzeyinde Kocaali ve Ömerli köyleri arasında, Kazan deresinde Altseri teşekküllerinin güneye bir dil uzattığı mahalde yapılması tavsiye edilebilir. Paleozoik tabanın 500-600 m. derinde bulunması beklenebilir. Karbonifer bulunduğu takdirde bu sondaj muhtemelen Namurien tabakalarına, Kuzey Doğuda münasip yerlere yerleştirilecek sondajların ise, daha büyük bir ihtimalle Westfalien tabakalarına rastlaması mümkündür.

Sahada toplamış olduğum numunelerden Lamellibransları L. Erentöz, Ammonitleri Dr. G. Otkun, Ekinidleri N. Teker kömür sporlarını K. Yahşiman tâyin etmişler, Dr. O. Bayramgil, volkanik sahrelerin mikroskopik tayininde yardımını esirgememiştir Kendilerine ayrı ayrı teşekkürlerimi arz ederim.